

PRIEHLADNÉ ČREPINY

samostatne nepredajná literárna príloha časopisu Listy

Vážení priatelia,

práve sa vám do rúk dostalo skromné pokračovanie tradície literárnej prílohy časopisu LISTY, s odvážnym prívlastkom „nové“. Nový je dizajn vizuálu, príspevky i názov prílohy. Tu sa naskytá otázka „prečo Priehľadné črepiny?“. Slovné spojenie Priehľadné črepiny je pre nás – trochu nadnesene povedané – zaväzujúce. Radi by sme cez ne pootvorili okno, našli škáru, pomohli čitateľovi prostredníctvom týchto fragmentov, útržkov, alebo ak chcete črepín z diela prozaika alebo básnika nahliadnuť do jeho uvažovania, do jeho duše či myšlienkových pochodov. Budeme veľmi radi, ak táto literárna príloha bude pomyselným zamurovaným kúskom skla v múre, ktorý nás, obyčajných smrteľníkov, delí od sveta fantázie spisovateľa. Máme predsavzatie, že toto „kukátko“ budeme leštiť a leštiť.

Postupne by sa na ploche Priehľadných črepín, štyroch stránok s formátom A4, mali objavovať rôzne texty – knižné recenzie, rozhovory s autormi, reakcie

na súčasné literárne dianie – všetko nejakým spôsobom napojené na slovenskú a českú literárnu scénu. Rád by som podotkol, že najmä súčasnú, i keď pravidlo z toho robiť nehodláme. No a v neposlednom rade diela jednotlivých mladých autorov – básne, kratšie prozaické útvary, vybrané časti z rozsiahlejších próz i ukážky z divadelných hier. S radosťou a uspokojením (možno až príliš skorým) taktiež môžem konštatovať, že sa nám podarilo nadviazať kontakt s viacerými literárnymi klubmi a spolkami i s jednotlivými autormi na území Slovenska a Čiech, ktorí nám postupne zasielajú, a dúfajme, že i naďalej budú zasielať svoje príspevky, čím by som touto cestou rád vyzval ku spolupráci i ďalších, menej odvážnych a váhajúcich.

Táto príloha je zameraná na podporu a vyzdvihnutie českej a slovenskej literatúry, jej známejších autorov i nových nádejí literárneho sveta, pre ktorých by práve prípadné problémy s publikovaním mohli mať tendenciu odrádzania od životnej cesty literát, čo by bola nepochybne veľká škoda.

Drahé čitateľky a čitateľa, v mene redakcie časopisu Listy prajem tejto samostatne nepredajnej prílohe dlhý život, pevnú pôdu pod nohami, čo najviac kvalitných prispievateľov a v neposlednom rade čitateľa chápujúceho. Literatúra má v prostredí médií boj čoraz ťažší, no zahynúť jej nedáme.

Ján Chovanec

autor nasledujúcich básní:

Daniel Šmihula

Literárny klub
Generácia Bratislava
www.generacia.sk

Úplné odcudzenie

Cestou z nemastného – neslaného rande, vo štvrti, ktorú som dobre nepoznal, sediac na akejsi zasratej rozmlátenej vajglami obhádzanej konečnej stanici

som pochopil,

že mal som žiť v čase,
keď po dueli v parku
zomieral Puškin v posteli.

Keď bývalo zvykom
si chvíľu pred popravou
nechať „La Palomu“ hrať.

A krásne dámy v krinolínoch
po bozkoch omdlievali v náručí...

Vtedy s Byronom by som preťahoval baby.
S Divným Jankom uchfastal sa k smrti.
Lermontov by ma vodil do boja...

Večný pútnik

Na ceste odnikadiaľ nikam,
tak uťahaná životom
sta desať minút
pred smrťou

celý zaujatý sa pýtam,
i bude nejaké potom,
keď premožený clivotou

vyhľadám hrobu samotu.

No zbytočne sa, zrejme,
o smrti už teraz bavím,
otázky kladiem,
dušu týram.

Veď ešte stále každé ráno
východ slnka zdravím,
debaty vediem,
nohy zdviham.

Dnes ešte žijem a som tu...

Stretnutie

Na prechádzke mestom som stretol dievča,
do ktorého som bol voľakedy šialene
zamilovaný...

Hoci je tomu už pár rokov
čosi mocné mi zovrelo hrud'
a pochopil som,
prečo Česi nazývajú smútok „steskom.“

Pocítil som závan dávnych čias
a prebudil staré spomienky.
Ale stále neviem prečo,
všetky moje lásky
sú láskami z minulého storočia...

Režisér, dramaturg, prekladateľ a dramatik – tým všetkým je vo svojich necelých tridsiatich rokoch Roman Olekšák. Patrí do mladej generácie slovenských dramatikov, na ktorú sa upierajú a naďalej budú upierať pohľady plné nádeje a dôvery v lepšiu budúcnosť slovenskej drámy na našich i zahraničných divadelných doskách, pretože je práve vďaka svojim prekladom súčasnej, predovšetkým nemeckej drámy a inscenovaní aktuálnych európskych textov, sprostredkovateľom súčasného európskeho divadla. Jeho dielu a osobe sme sa obšírnejšie venovali v Listoch č. 9/2006. Na tomto mieste uverejňujeme krátku prózu z jeho pôvodnej produkcie.

Foto: Ctibor Bachratý

Rozprávka o mužovi a žene a zaseknutej minulosti

Bol raz jeden muž a bola jedna žena, ktorých životy sa jedného dňa stretli a spojili a zostali spolu. Možno preto, že nestretli nikoho iného, možno preto, že už nikoho iného nehľadali, a možno sa dokonca mali naozaj radi. Ako to však býva, všetko má aj skryté temné miesto, nejaký bod, citlivý na dotyk, často citlivý čo len na samotnú predstavu dotyku. Spoločný život muža a ženy mal tiež také miesto. A hoci si asi mnohí na konci rozprávky pomyslia, že bolestivé miesto, o ktorom bude reč, je bezvýznamné oproti bolestiam a skutočne hlbokým ranám iných mužov a žien, veď čo už je na tom, že sa muž po každom milovaní vyplazí z manželskej postele a päť, niekedy aj sedem minút sa iba trasie a ticho skuvíňa, akoby ho trápili neznesiteľné bolesti, nič to nezmení na tom, že aj tá najmenšia bolesť ľahko prerastie do veľkej a neznesiteľnej, ak trvá dostatočne dlho. Aj žena si istý čas hovorila, že takáto drobnosť ich spoločnému životu nijako neprekáža, a mala aj ostych spýtať sa, čo mužove záchvaty znamenajú, no bezchybná pravidelnosť, s akou sa opakovali, ju nakoniec utrápila natoľko, až sa ho jedného dňa akoby mimochodom spýtala: Čo to vždy robíš, keď sa spolu pomilujeme? Muž vedel, že sa po každej súložii so svojou ženou prebudí na koberci vedľa postele, ale ostýchal sa svojej ženy opýtať, ako sa tam zakaždým dostane. Teraz sa ho na to pýta ona a on bol by radšej, keby to nebola bývala urobila, ale slová sa nedajú vdýchnuť späť, a tak pravdivo odpovie: Neviem, nepamätám sa. Čo robím?, opýta sa nakoniec a žena mu porozpráva, ako sa po každom milovaní vyplazí z postele a potom sa päť, ale niekedy aj sedem minút iba trasie a ticho skuvíňa, akoby ho trápili neznesiteľné bolesti. To že robím?, pýta sa muž. Áno, odpovie žena a s nepredstieranou starostou sa pýta: Si chorý? Nie, odpovedá muž. O ničom neviem, nič ma nebolí, cítim sa dobre. Tak prečo to potom robíš?, pýta sa žena. Ja neviem, odpovedá muž pravdivo a žena na ňom vidí, že naozaj neklame a otázka bude musieť zostať nevyriešená a neostane im nič iné, iba sa vrátiť k svojmu každodennému životu vo viere, že všetko zapadne späť do starých koľají. Viera dokáže dať silu žiť, no málokedy dá život tomu, v čo verí. Otvorený rozhovor zostal zakliesnený medzi mužom a ženou a bráni ich láske. Muž a žena sa nemôžu rozprávať, lebo rozhovor sa im natíska do úst, nemôžu sa na seba dokonca ani pozeráť, lebo rozhovor sa tlačí do ich myšlienok, a pretože sa v prítomnosti druhého cítia nepríjemne, začínajú sa jeden druhému vyhýbať, až nakoniec zistia, že ich zaseknutý rozhovor na dobro rozdelil. Čo to

znamená? Prečo sa to stalo?, pýtajú sa jeden druhého, ale odpovede im preklzajú pomedzi prsty a tak skôr, než celkom prepadnú beznádeji, rozhodnú sa radšej navštíviť jasnovidku. Jasnovidka si vzpričený rozhovor všimne hneď pri ich príchode, bez váhania ho uchopí oboma rukami a trhnutím vytiahne. Muž a žena na seba skúmavo hľadajú, a veľmi si želajú, aby bolo všetko opäť v poriadku, no nech sa akokoľvek snažia, prázdno medzi nimi je ako bezodná priepasť a ich ruky sa nespoja. Rozhovor sa nevzprieči len tak pre nič za nič, vysvetľuje jasnovidka, a popri tom, ako hovorí, si vytrhnutý rozhovor prezerá zo všetkých strán. Zrazu nečakane vykrikuje: Muža niekto vlastní, niekto z druhého sveta a robí si na neho nároky. Neboli ste ženatý, neumrela vám žena?, pýta sa jasnovidka, ale muž odpovedá záporne. Zvláštno, pomyslí si jasnovidka a vysloví jediné možné vysvetlenie: V minulom živote ste boli otrok, ktorý sa zabil, aby nemusel slúžiť. Váš pán sa na vás hnevá. Bohužiaľ je mŕtvy a mŕtvi nemajú vôľu, aby svoj nárok zmenili, nemôžu sa vás vzdať, ani keby to chceli urobiť. Musíte otroctvo prijať ako súčasť svojho života. Je to vaša jediná možnosť, ak túžite znovu nájsť stratené šťastie. Muž a žena poďakovali, podarovali jasnovidke najvzácnejšiu porcelánovú šálku, ktorú mali a vrátili sa domov, kde spolu prežili dlhý, pokojný a šťastný život, pretože sa už nikdy viac nemilovali.

PRIEHLADNÉ ČREPINY

Ofélia je znásilnená
/život plyní nerušene ďalej/

Hamlet:
/z posledného listu Ofélii/
od tejto chvíle je všetko iné
snažím sa
vynasnažím sa
budem sa usilovať
pochopiť
čo necítim a ako by som mal a mohol
uchrániť ťa pred sebou samým
do chvíle zabudnutia
pokiaľ si dobre spomínam
boli sme chvíľu sami
celkom neznámi

/2 mesiace naspäť/

Ofélia: Potom čo ...
po veľmi krátkej chvíli
bez zábran...
zvalil sa vedľa mňa
a dýchal
čakala som jeho slová
ale on iba dýchal
predstieral že plače
obliekla som sa
požiadala ho nech odíde

za oknami sa ozývali výstrely
nárek poddaných
...požehnanie síl?

Na druhý deň
som sa ponorila do teplého kúpeľa
myslela na dieťa
tak dlho
až sa mi znechutilo

nechcem to nechcem to nechcem
to nechcem to

Hamlet: Bola fialová
mäkká
a horela.
Chcem sa do nej ponárať znova
znova stláčať jej ľavé rameno
znova okusovať jej ...
znova cítiť jej ...
znova vidieť tú krásu

aspoň raz

ibaže
za záclonou tichej domácnosti
kde matka nemusí už nič
syn nemusí už nič
otec je mŕtvy
pretože môže všetko
tak ako v tej zvrátenej chvíli
keď ponížil lásku
znásilnil telo

/dušu...prosím nie/
meno Ofélia

zatiaľ čo poddaní jasali
hanili príchod nového kráľa
tak nízky poddaní
čo dokážu len jedno

tak ako niekto čo už nič
ktorí už nič nevie
a nechápe ten moment
keď nežne hladí jeho vlasy
...už nevládzem dýchať

snáď zo zúfalstva

Ofélia: Ráno
na druhý deň
som utiekla

akoby niečo nebolo v poriadku
slnko bolo odrazu studené
vystierala som k nemu ruky
ale ono ma len viedlo
ku rieke
kde som konečne niečo cítila

vodu ako mi omýva nohy
ponáhľala sa ako čas
ktorý ma volá
šepoce so mnou

„prečo som len...
prečo som len toho ...
nevyhodila...“

Hamlet:
Na druhý deň
to vedeli už všetci
vrátane mňa
že je už neskoro
snažiť sa vrátiť späť

ale je možné predstierať
to „čo nie je možné teraz,
predsa len nemôže ísť hneď“

na to mal môj otec iný názor
a lebka jeho mŕtvol sa z toho
iba drkotavo smeje
usmieva

a matka? je bledá ako stena
dostala všetko čo len chcela
1. muža čo jej prinajlepšom ...
2. kráľovskú posteľ kde sa ukrýva
Kto je ten muž
Kto je ten muž

Ofélia: Potrebovala
som ticho
ľudský hlas priateľa
ktorý ma upokojí
už navždy vymaže
tú spomienku na
prekliateho ...
jeho nádeje sú
dávno preč
pretože viem
že klame telom

zákerný ako zviera

už nikdy s ním
žiadna reč
ani len slovo

Hamlet :
Zvláštny pocit
doteraz nepoznaný
úprimná nenávisť
/zhoda náhod?/
voči sebe samému
mŕtvemu otcovi
ktorý znásilňuje
manželku aby s ňou plodil ...?

Na miske váh sú slová...

Kto je Ofélia

Kto je moja matka
Kto je ten muž

Kto je môj otec
Akú silu majú mŕtvi

Prečo tie mraky. Ten chlad.

Kde to vlastne...

...v útoku.

Ofélia : Bol to môj brat
spoznal mlčanie.
Stále ma utešoval, zdal sa mu
sen v ktorom som umrela.
„Krvácam, počuješ?“
Na to som myslela a vedela
že nie. Nie.
To dieťa...
by som nikdy nechcela.

/Príbeh pokračuje ďalších
tisíckrát/

◉◉◉◉◉◉◉◉◉
strom obsypaný bielymi kvetmi
uprostred leta
vzduch sa chveje a vlní
to čo nikdy nedozreje
až zima ukryje bezbolestne
márnosť
na kvety sneh
potichu dopadá

Tomáš Steidl
Poprad

„Obetujem aj syna,“ povedal otec ticho.
„Obetujem aj syna, ak to pomôže.“
Mama ticho plakala a v rannej kuchyni
sa dusno dalo krájať. Ale ani tieto slová
nevzrátili chod dejín.

Cesta sa potila po prudkom daždi a vznášal sa nad ňou slabý opar. Na moste sa zúžila do jedného prúdu a nás zastavila lopatka milicionára.

„Ježišmária, tu aj cesty asfaltujú iba ženy!“ zvolal otec sediac za volantom. Naša Škoda 1000 MB s úľavou zastala a odpočívala. Pred pár kilometrami sme stáli...auto si potrebovalo zrejme odpočinúť a odmietlo pokračovať v ceste. Mojich desať rokov držalo dáždňik nad otcovým chrptom, keď sa skláňal nad otvorenou kapotou motora. Stáli sme asi pol hodiny, za ten čas k nám dorazil sovietsky milicionár na motorke, obstúpil nás a vrátil sa, odkiaľ prišiel. Neopýtal sa na nič, nepomohol nám...musel sa ponáhľať podať hlásenie, že sme sa nestratili ani že sme neodbočili od schválenej trasy.

„Ale most stráži chlap,“ povedala mama a ukázala na prísnu tvár vojaka so samopalom na prsiach.

Na moste sme stáli dlho, a tak som sa zadíval na svah vedľa cesty. Bol krásny, samé kvety, červené a žlté kvety, ich vôňa doliehala až k nám. Z diaľky sa všetky tie krásne kvety zmenili na obrovský nápis.

„Náša méta – kamužizm!“

Tento nápis sme za tri týždne dovolenky v Sovietskom zväze videli nespočetnekrát, a tak som si – po prvom roku štúdia ruského jazyka – zamienil slovo méta za metla. Nevieť prečo, ale už vtedy mi to pripadalo oveľa vtípnejšie. A oveľa pravdivejšie.

„Zase nejaké zasraté cvičenie“...

nechal sa uniesť otec množstvom tankov, obrnených transportérov, vojakov či popri ceste natiahnutým poľným telefónom posledných päťdesiat kilometrov pred československou hranicou a dodal:

„Je ich tu ako hadov.“

Pre mňa to bol zážitok. Tank som videl iba na obrázku... a ešte v múzeu Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici. Avšak tie tanky sa nepohybovali, na rozdiel od týchto, na hraniciach. Boh vedel, že sa to má skoro zmeniť. Vedel aj to, že to nebude príjemná zmena. Bol krásny slnečný deň, osemnásty august roku tisíc deväťsto šesťdesiatosem.

„Dnes krátko po druhej hodine rannej prekročili vojská členských štátov Varšavskej zmluvy hranice Československej republiky so Sovietskym zväzom, Maďarskom, Poľskom...“

Tri dni po našom návrate z dovolenky znel hlas z rádia do rannej kuchyne so zjavným pohnutím. Hovoril o tom, že pred pár hodinami začala okupácia Československa.

Zobudil ma matkin usedavý plač a otcove hrešenie. O pol šiestej ráno som vstúpil do kuchyne a v tej chvíli aj do novej etapy môjho života.

„Nerúhaj sa“...bránila matka ďalšiemu otcovmu hrešeniu.

„Nič neurobiš, nepomôžeme si. Veď čo by si chcel robiť?“

„Obetujem aj syna,“ povedal otec ticho.

„Myslíš, že to pomôže?“ opáčila matka.

„Obetujem aj syna, ak to pomôže.“

Mama ticho plakala a v rannej kuchyni sa dusno dalo krájať. Potom ma uvidela rozospátého a strapátého vo dverách kuchyne. Pritúlila si ma a ja som cítil vôňu kakaa a teplých rožkov.

„Je vojna, syn môj!“ povedala matka, tísila ma k sebe a plakala. Jej slzy mi kvapkali na strapatú hlavu a stekali po tvári.

„Ústredný výbor komunistickej strany Československa na čele s Alexandrom Dubčekom...“ Rádio už nikto nepočúval. Matka zobudila staršieho brata.

„Deti, do obchodu, treba kúpiť...múku, cukor, soľ...“ matka cez slzy horúčkovo prehľadávala špajzu, čo chýba, čo

bude treba, písala zoznam a potom trasúcimi rukami vyberala z krenca peniaze.

Vždy prázdny obchod na rohu našej ulice sa zmenil. Ľudia stáli v rade, každý v ruke veľkú tašku. Nápis na obchode:

„Predávame kilo cukru a kilo múky na osobu...“

Tak sme tam s bratom stáli. Mlčali sme, každý v rade mlčal. Na tvárach bolo vidieť zdesenie, strach, obavy. Kúpili sme, zanesli domov a znova sa postavili do radu a tak stále dookola. Krátko po poludní sa na opačnom konci našej ulice objavil prvý tank.

„Chlapci, utekajte domov,“ matka utekala za nami a už z diaľky na nás kričala.

Rad čakajúcich pred obchodom sa rýchlo roztratil a ulica ostala prázdna.

Na druhý deň skončili desaťročia súdržnosti žulových kociek. Cesta sa pod ťarchou tankov rozpadla, kocky začali vypadávať.

S bratom sme stáli na balkóne, tri poschodia nad hučiacimi tankami, ktoré za sebou ťahali nepojazdné oplechované nákladné autá. Neskôr som si tento obraz vybavil...vždy keď som počul Krylove:

„Prijeli v hranatých, železných maringotkách...“

Ale v ten deň tie slová ešte neexistovali, v ten deň sa porušila súdržnosť žulových kociek a ľudia stojaci na ulici ich brali do ruky a začali nimi bojovať. Kocky sa odrážali s kovovým zvukom od tankov, iba jedna vyletela vyššie a trafila do pleca sovietskeho vojaka stojaceho vo veži tanku.

„Sabáka!“

Vojak zakričal, zohol sa do útrov tanku a vytiahol samopal. Nemieril, iba tak striedal pánuobohu do okien. Ľudia sa hodili na zem. Vtedy sa vojak pozrel na balkóny. Na jednom z nich sme stáli s bratom a pozerali sa na toto strašné divadlo. Pozerali sme sa, ako vojak zodvihol samopal smerom k nám, tentoraz už zamieril a vypálil krátku dávku.

To sme už nevideli. Skrčili sme sa za sklom, hrubým, drôtom pretkaným balkónovým sklom a počuli, ako sa guľky zo samopalu odrážajú od tejto prekážky, ktorá nám zachránila život.

Mojich desať rokov sa vydesilo. Strelba neutíchala, a tak som v panike vběhol do bytu, zavrel za sebou dvere vedúce na balkón, prebehol obývačkou až do kuchyne na druhej strane domu. Učupil som sa pod kuchynský stôl a rukami zakryl obe uši.

Ale hluk z obývačky neustával. Po chvíli do kuchyne vstúpil brat, ktorého som omylom od strachu zavrel na balkóne. Ruku mal dorezanú, krv vyznačovala dráhu jeho úteku z bojiska. S tou krvavou rukou ma v šoku udieral po hlave.

„Somár jeden, prečo si ma tam zavrel? Mohli ma zabiť!“ Hlas sa mu chvel od strachu.

Po chvíli sme sa rozhodli vrátiť na bojisko. Tanky naďalej postupovali. Ľudia sa rozutekali. Iba žulové kocky sa povaľovali na kraji ulice. V prizemí, vo výkladoch obchodov pribudli diery po strelách, stopy po nich boli aj na balkónovom skle. Dvere vedúce na balkón sklo nemali... brat ho rozbil v zúfalom úsilí dostať sa z dosahu striel. Od nich sa až do kuchyne tiahla krvavá stopa z jeho ruky.

„Bratříčku, nevzlykej...“

Peter Jaďuď

Úryvok z pripravovanej knihy „Cesta raka“.
Je to príbeh o hľadaní cesty k cieľu a nájdení pravdy,
že cieľom je cesta samotná...
Upravené pre časopis LISTY Slovákov a Čechov
Autor je ekonóm a publicista